



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Directorivm Inqvisorvm F. Nicolai Eymerici Ordinis Prædicatorum

Nicolaus <Eymericus>

Venetiis, 1607

De Quarto Modo terminandi processum fidei per abiurationem de leui.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13589

nihil cōfiteatur, absque si de iustoribus liber dimittendus.

in l. 3. C. ad l. Iuliam maiestatis. & in l. ea qui dem. C. de accusat. & Paris de Puteo in tract. syndicat. in parte, viso de repetitione torture. & alij quos refert Antonius Gomez tom. 3. varia. resol. c. 13. nu. 23. teneant rei pluries torti negantis delictum, causam indecisam relinquendā; at verior sententia est hoc casus, reum esse expediendum, & causam eius decidendam, & debito sine terminandam, quia vulgaris est regula: quod actor non probante reus debet absolui. l. actor. C. de probatio. l. qui accusare. C. de edendo. quod tenet & probat latissime Antonius Gomez præcitato loco. & Paulus Grilandus tract. de quæst. q. 7. nume. 11. & alij, quos in re aperta libenter omitto: neque ab hac sententia recedendum est; quam intellige iuxta ea que dixi paulo antea. §. vbi autem decenter. & p. 2. super c. inter sollicitudines. §. atque ex hac. et §. sequenti. ¶ Hic est diligentius attendendum, &c. ¶ Hoc est accipiendum iuxta ea que diximus supra in principio huius commentarij §. & hoc est, quando delatus. Atque ex his, et illis que copiose dicturus sum cum Eymérico infra quæst. 61. declarantur (nisi fallor) maiores & grauiores difficultates, quæ in hac materia contingere possunt.

De quarto modo terminandi processum fidei per abiurationem de leui.



Quartus modus processum fidei finiri & terminandi est, quando delatus de hæresi processus meritis diligenter discussis, cum bono cōsilio in iure peritorum, reperitur tatum suspectus de hæresi leuiter: & hoc est quādo de latus de hæresi non deprehenditur nec cōfessione propria, nec facti euidentia, nec testium productione legitima, nec alijs sūt indicia fortia seu vehementia de illa hæresi contra eum: sed tantummodo modica & leuia, & talia esse per consilium iudicata, propter quæ vt suspectus de hæresi potest & debet, vt talis, illam hæresim, de qua delatus extitit, abiurare: & talis si relabatur, pœna relapsis debita nō punitur: licet grauis tunc fuerit puniendus, quā si non in antea abiurasset, iuxta c. Accusatus, in princip. de hæret. li. 6.

Qui abiurauit de leui, si relabatur, nō punitur pœna relapsorū.

Circa istum talis practica est seruanda. Talis enim si habetur suspectus publice, abiurabit publice in Ecclesia; et si nō, abiuret in palatio episcopali, vel in capitulo cōuētus, Fratrum, vbi Inquisitor morā trahit, vel in camera Episcopi vel Inquisitoris, secundū q̄ apud plures vel pauciores suspectus de dicta hæresi est habitus et reputatus. Modus autem disponendi ad abiurationem talis erit.

Forma disponendi ad abiurationem publice faciendam.

Veniet namque abiuratus ad Ecclesiam vbi sit determinatum per consilium quod de-

beat publice abiurare: indicto tamen primitus p. Ecclesiam Dominica præcedenti, quod omnes in terfint tali die sermone, quem Inquisitor faciet de fide: & pro fide: & ponetur in loco congruo vñ pinnaculum, vel posticū, seu cadafal iuxta altare in medio populi, & ipse abiurandus supra illud stans & non sedens, vt omnibus videatur, capite denudatus, stantibus custodibus circa illū: Et facta a sermone in Missa, populo & clero inibi congregato, ac in illo impugnata hæresi de qua abiurandus est delatus; Inquisitor dicet publice, quomodo ille ibi positus in alto bastimēto, & est habitus suspectus ex talibus indicij, atque factis, de tali expugnata in sermone hæretica prauitate; & ideo dignū est quod purgetur de illa, eam vt suspectus leuiter abiurando. Quod dicto ponetur liber Euangeliorum coram illo, qui debuerit abiurare; quo posito, ipse talis ponet manus super illum, & abiurabit illam hæresim per modum qui sequitur.

Forma abiurandi hæresim quando delatus est suspectus leuiter.

EGO talis, diocesis talis, habitator ciuitatis vel loci talis, in iudicio constitutus coram vobis domino Episcopo talis ciuitatis, & Fratre N. Inquisitore hæreticæ prauitatis in terris diuinitatis domini subiectis, sacrosanctis Enangelis positus coram me, & proprijis manib. meis per tactis, iuro me credere corde, et profiteor ore, illam sanctam fidem catholicam & Apostolicam, quam sacra Romana Ecclesia credit, profiteor, prædicat, & obseruat. Item iuro, me credere corde, & profiteor ore, quod dominus Iesus Christus: exprimat̄ articulus catholicus contra hæresim, de qua leuiter e. & suspectus: verbi gratia, si est de proprio, vel communi: dicitur sic: iuro me credere corde, & profiteor ore, quod dominus Iesus Christus, & eius Apostoli, vñ dū erant in vita mortali præsentis, habebant & habuerunt in communi aliqua, que dicit sacra scriptura illos habuisse, & quod in illis habuerunt ius donandi, vendendi, & alienandi. Et post abiuret hæresim contrariam sic: Et consequenter abiuro, abnego, & renouo illam hæresim, de qua me habetis suspectum vos domini Episcopus & Inquisitor, quæ mendaciter asseuerat, quod dominus Iesus Christus, & eius Apostoli non habuerunt aliquid in proprio nec in communi, & etiam quod non habuerunt in aliqua re ius illam donandi, vendendi, & alienandi. Item iuro, quod nunquam prædictam hæresim credidi, neque credo; nec illi adhæreo, nec adhærebo de præsentis, nec vnquam credam, nec adhærebo: nec illam docui, neque docere intendo. Quod si aliquid prædictorum fecero in futurum (quod Deus auertat) pœnis iuris taliter abiuranti debitis prompro animo me submitto, paratus b subire omnem penitentiam, & quam pro his que feci & dixi, pro quibus merito me habetis suspectū, uolueritis mihi iniungere et illā studebo p uiribus adimplere, & nullatenus contra

contra venire; sic me Deus adiuet, & hæc sacro sancta Evangelia.

Prædicta autem abiuratio fiat in vulgari, vt ab omnib. intelligatur: quia facta Inquisitor poterit sibi dicere publice in vulgari talia verba, vel similia in effectu: Fili. suspicioni m, quã de te habebamus, & non immerito, pur. asti per abiurationem prælibatam; de cætero cauca tibi, vt non incidas in hanc hæresim abiuratam: nam licet, si peniteres, non tradereris brachio seculari, quia abiurasti tamquam suspectus leuiter, & nõ vehementer; tamen tunc multo fortius puniretur, quã si non abiurasses, & amodo pro modico habereris suspectus vehementer, & vt talis abiurares, & si prolabereris, pena relapsi debita puniretur, & absque misericordia tradereris curie seculari, vltimo supplicio ferendus.

Si autem abiurat secrete in palatio Episcopi, vel camera eiusdem Inquisitoris (quãdo scilicet, factum non est publicum) modo consimili abiurabit. Quibus peractis feretur sententia in hunc modum.

Forma ferendi sententiam, seu iniungendi penitentiam ei, qui abiuravit vt suspectus leuiter.

Nos N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis, & Frater, &c. vt in prædictis. Attendentes, quod visis & diligenter consideratis processibus meritis per nos factis, contra te talem delatum nobis de heretica prauitate, reperimus te talia, & talia comisisse: dicantur illa: quæ te reddidit leuiter suspectum; de hæresi, & propter quæ te talem merito nos habebes, te fecimus vt leuiter suspectum de prædicta labæ, eandem hæresim abiurare: verum ne prædicta per te commissa remaneant impunita, & ut efficiaris cautior in futurum de multorum & magnorum consilio in iure peritorum, ac etiam religiosorum, in & super his habito maturo consilio, pariter, & digesto, habentes præ oculis solum Deum, ac irrefragabilem sanctæ fidei catholice veritatem, sacrosanctis Evangelijs positus coram nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videat æquitatem: Sedentesq; pro tribunali, more iudicij iudicantium, te talem hic in nostra presentia personaliter constitutum, per 4 modum, qui sequitur condemnamus, sententiamus, seu potius penitentiamus, scilicet, ne de cætero vnquam scienter legas, teneas, seu habeas talem librum, & etiam ne deinceps, &c. Ponantur illa, quæ commisit, propter quæ suspectus habitus fuit de prædicta heretica prauitate. Lata est hæc sententia, seu penitentia, &c.

Caveat autem notarius, quod in processu ponat, quod talis abiuratio est facta per talẽ, tãquã per suspectum habitum de hæresi leuiter, & non vehementer, alias periculum magnum esse posset.

Qua sententia sic perlecta, Inquisitor poterit cõferre indulgentiam xl. vel xx. dierum, iuxta privilegium, Prædictis t̄ omnibus, qui prædictis ser

moni, & abiuratiõni interfuerunt; addendo, quod quicumque præstitit cõsilium, auxilium & fauorem, vt prædictus abiuratus taliter abiuraret, habet tres annos de indulgentia.

COMMENT. XL.

QVæ ad intelligendos hos tres modos sequentes videlicet quartum, quintum & sextum maxime sunt necessaria, tradita sunt et copiose ab Eymerico supra par. 2. q. 55. vbi differunt de presumptionibus leuibus, vehementibus, & violentis: quo loco & nos plurima ad eum illustrandum addidimus. his vero locis de abiurationibus iniungendis ad purgandas vel excludendas, aut ad luendas pœnas pro illis suspicionibus differit singillatim, praxim docens, quæ in singulis debeat obseruari: cuius occasio ne tractanda a nobis hic est abiurationis materia.

Quantum autem ad hunc modum spectat, eum transulit in suam summam Tabiessis verbo, Inquisitor. §. 15. Iacobus Sprenger in malleo maleficarum 3. par. q. 23. Locatus in fine operis iudicialis in forma sententiæ contra leuiter suspectum de hæresi. nõ nulla Zanchinus tract. de hæret. c. 41. Syluester de strigibus li. 3. c. 4. puncto 6.

Sed iam nos de abiuratione dicamus, vt hi modi sequentes facilius percipiantur; de qua agunt Zanchinus tract. de hæret. c. 20. num. 2. & ibidem Cæpegius. Repertorium Inquisitorum, & Locatus in opere iudiciali, & Bernardus Comensis in Lucerna, verbo, abiuratio. Petrus Godofredus in l. 2. c. de hæret. Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 30. n. 66. & seq. Turrecremata in summa de Ecclesia, li. 4. parte 2. c. 22. Simancas de Cath. instit. tit. 1. idẽ in enchyridio tit. 5. 3. copiose Ioannes Roias in singularib. fidei, singula. 1. idem tract. de hæret. p. 2. assertio 41. nu. 331. Conradus Brunus lib. 3. de hæret. c. 6. Doctores communiter in c. accusatus in principio. de hæret. li. 6. & alijs varijs locis, quos prudens omitto: nam hi cæteris copiosius rem tractant. extatque etiam de abiuratione hac, de qua differendum est, singularis locus in Concilio Tholosano c. 111. & in Concilio Narbonensi c. 7. & in Concilio Bitterensi c. 29.

Est autem abiuratio quantum pertinet ad hunc locum, nam cæteras huius vocis significaciones libenter omitto) solemniter hæresim detestatio, eũ assertionem catholicæ veritatis, & obligationem iuramento et pena munita permanendi in fide Christiana. ita colligitur ex c. ego Berengarius. de consecra. dist. 2. & ex c. ad abolendam. §. illos quoq. de hæ. re. et ex c. super eo. & ex c. accusatus. de hæ. li. 6. & ex c. inter sollicitudines. de purg. can. & ex plurib. alijs juris canonici & Conciliorum, ac sacrorum Patrum locis.

Abiuratio res est antiquissima, cõtra quã sentiat imperiti quidã vetustatis, et Ecclesie inimicitia et in prima Nicena synodo. c. 8. ita scriptum inuenio. Si qui voluerit venire ad ecclesiam catholicã ex No uatianis, placuit sacro Concilio vt ordinetur, & sic maneat in clero. Ante oia aut hæc habeat ab eis cõfessionẽ, quã per scripturã exigi oportet, vt fateatur se cum oĩ cõsensu Ecclesie catholice & Apostolicę statuta obseruaturos. i. cõmunicaturos se

H h 4 & his,

Num. 161.

Abiurationis tractatio.

De abiuratione q̄ differunt.

Abiuratio quid.

Abiuratio res antiquissima.

& his, qui forte secundas nuptias experti sunt, vel his qui persecutionis tempore lapsi sunt: quibus tamen lapsis penitentia modus, & tempus ascriptum est, ut in omnibus sequantur ea, quae in Ecclesia catholica & Apostolica obseruatur. haec enim ibi.

Eiusdem abiurationis meminit conciliū Ephestinum sub Celestino primo celebratum, & Conciliū Laodicenum, sub Liberio c. 7. & alibi saepe ab approbatis concilijs, & sanctis Patribus, & usurpatam, & visitatam scimus abiurationē. Et Leo Papa refertque Gratianus in c. saluberrimum. & in cap. donatum. 1. q. 7. nullum haereticum ad unitatē Ecclesiae recipiendum iubet, nisi prius haesim abiuret, & anatematizet. huc spectant, quae docet Nicephorus lib. 6. c. historiae ecclesiasticae. tandem labentibus saeculis idem est semper cum haereticis redeuntibus obseruatum, ut in concilio Constantiensi sessio. 13. cum Hieronymo de Praga, & in concilio quodam sacerdotali temporibus Nicolai. 1. cū Berengario, & refertur in c. ego Berengarius. de consecratio. dist. in c. 2.

Abiurationis usus cur olim institutus.

Fuit vero olim salubriter institutus abiurationis usus, ob continuas frequentesque haereticorum fraudes, & intercadentias, ut abiurationis robore adacti, & quasi vinculo constricti, & alligati, cogerentur in catholica Ecclesia unitate permanere, ne libera eis esset impune quoties vellent, recedere, ac Ecclesiae deludere, ut grauius, & vere constituit Leo primus epistola 49. cuius initium est; Relatione sancti fratris. et refert Conradus Brunus li. 3. de her. c. 6.

Quid continere debeat abiuratio.

Iam quid continere debeat abiuratio, luculenter prescripsit olim idem Leo eius nominis Papa primus in dicta epist. 84. ad Nicetam Aquileiense Episcopum in haec verba: Damnatae apertis professionibus suis superbi erroris auctores, & quidquid in doctrina eorum vniuersalis Ecclesia exhorruit, detestentur: omniaque decreta synodalia, quae ad excisionem huius haereseos Apostolicae sedis confirmavit auctoritas, amplecti se, & in omnibus approbare, plenis, & apertis, ac propria manu scriptis protestationibus eloquantur. nihil in verbis eorum obscurum, nihil inueniatur ambiguū: quonia nouimus hanc istorum esse veritatem, ut in quacunque particula dogmatis excreandi, quam a damnandorum societate discreuerint, nihil sibi sensuum suorum eximent esse non saluum. haec ibi. Insignis est locus, & ob id non fuit omittendus: in quo illud est diligenter obseruandum, totam abiurationem propria manu esse scribendam: quod si fieri commode potest, omnino est custodiendum, & praesertim cum abiurant viri insignes, nobiles, litterati, doctores, praedicatores, aut similes.

Quotuplex abiuratio

Abiurationē hanc quadruplicem colligimus, ex hac Emerici tractatione, & Aut enim est de leui, aut de vehemēti, aut de violenta suspitione, aut de nique de haeresi formali: quae paritio aptissime conuenit abiurationi, cum omnis cui subeunda est abiuratio, aut leuiter suspectus sit in fide ob modicas, et leues mala credentiae suspiciones: aut vehemēter, ob vehemētia infidelitatis, aut haeresis alicuius in dicia: aut violentē, ob violenta indigna, & iuris, et

A de iure presumptioes: aut vere, & formaliter sit haereticus.

Quamquam vero huiusmodi abiurationes, praesertim de leui, de vehemēti, & de violenta (nam in formali manifestior est discriminis ratio) ratione finis non differant, cum in id potissimum referantur, ut abiurantes virtute earum ad actum in catholica unitate contineantur; at quo ad effectus valde sunt dissimiles: primum enim differunt formulae siue conceptione uerborum, neque enim eisdem uerbis concipiuntur ex utriusque formulae apparet.

Præterea differunt ex quorundam sententia ratione loci ubi fiunt: quoniam abiuratio de leui fit in domo Episcopi uel Inquisitoris: at abiuratio de vehemēti fit in publico, in conspectu populi ad hoc conuocati, ut uoluit Ioannes Roias in singularibus fidei, singula. 1. nu. 26. ubi dicit ita uoluisse hoc loco Emericum, cum auctor hic nu. 161. vers. circa istum, apertissime sentiat, hanc abiurationem de leui nouo modo secreto, uerum etiam publice fieri posse, cuius qui sic abiurat, publice est de haeresi suspectus, item abiurationem de vehemēti, & publice, & secreto ob eandem rationem fieri posse, docet paulo post Emericus in 5. modo nu. 166. §. circa istum. vers. & abiurabit publice uel secreto.

Tamen si uero in abiuratione de vehemēti cum Emerico consentiam, eam. s. publice fieri posse, immo addo, et ita fieri debere, nisi causa rationabilis alius suadeat: quantum ad leuē autem benignius est, & receptius ut priuatum in auditorio Inquisitorum fiat, ut recte ait Iaco. Simaneas de cath. in c. 1. n. 24.

Sed Emerici sententia olim obseruabatur, cum acrius punirentur, quam nunc, redeuntes ad Ecclesie gremium. & concilium Biterrense c. 29. & Narbonense c. 6. apertissime comprobant hanc Emerici sententiam: nam in Narbonensi ita scriptum est.

Omnes uero faciatis culpas clero & populo conuocatis publice confiteri, & abiurare, atque iurare, prout in mandatis Apostolicis, & statutis Domini Romani plenius continetur: nisi ubi culpa leuitas, & scandali enormitas, & rigori etiam huic quicquam ostenderet detrahendum. haec ibi. quod Emericus securus nunc publice ratione publica suspitionis, nunc secreto propter secretam suspitionem docuit hanc abiurationem faciendam: sed mitius est, ut dixi, ut ea semper in priuato fiat, & occulto.

De hac uero antiqua seueritate alibi plenius diximus, & tradit multa opportune Repertorium Inquisitorum uerbo, publice.

Tertia inter has abiurationes differētia est, quo ad penitentias iniungendas abiurantibus: quoniam de leui abiurantibus non imponitur tam acris penitentia, quam abiurantibus de vehemēti.

Denique ultima, & potissima differētia est, quoniam qui de vehemēti abiurat, si relabatur in haeresim, relapsorum poena punitur, & curia seculari traditur: qui uero de leui abiurat, quamuis relabatur in haeresim siue abiuratum siue aliam: nec punitur relapsus, nec relapsorum poena plectitur, quamuis acris ob secundum lapsum punitur. cap. accensatus, in princ. ubi Doctores, de haeret. lib. 6. Simaneas de cath. in c. tit. 1. n. 19. Ioannes Roias

in dicto sing. 1. nu. 26. & tradit etiam hoc loco EymERICUS ubi. 161. & hanc sententiam veram esse contra Ancharanum, & alios demonstrari supra par. 2. super quæst. 64. §. vel post constitit.

Qualis autem sit abiurationis formula, seu quibus concipiatur, copiose traduntur præcitati in principio huius commentarij, & EymERICUS in his modis finiendi processum fidei.

In quo tamen hoc est diligentissimè observandū, commune esse omnibus abiurationibus, ut is qui abiuratur, in principio generaliter seu universaliter profiteatur se credere, & tenere eā fidē, quā tenet sancta Romana, & Apostolica Ecclesia; verum tamen in sequenti clausula detestationis, & anathematizationis est differētia: nā qui abiurat de leui, cū descendit postea ad detestandos errores, & hæreses ex sententia EymERICI non profert clausulā illā universālē, videlicet hanc: Et consequenter abiuro, & abnego omnem hæresim extollentem se aduersus sanctam Romanam Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam: Sed protinus post universālē fidei protestationem descendit ad particularem eius hæresis, ac eā hæresim detestationē, in quib. est habitus leuiter suspectus, sic: Item iuro me credere, & ore profiteor (verbi gratia summum Pontificē Romanum esse militantis Ecclesiæ visibile caput: aut quid simile, & post detestatur hæresim huius articulo contrariam, sic: Et consequenter abiuro, abnego, & detestor illā hæresim, quæ falso asserit, summum Romanum Pontificem non esse militantis Ecclesiæ visibile caput. Quam differētiā inter abiurationem de leui, & inter abiurationē de vehementi, ac de violento, ut adnotauit auctor, in sexto modo processum fidei terminandi, nu. 176. post titulū, de forma abiurandi omnem hæresim, ab eo faciendam, qui est suspectus habitus violento.

In hanc opinionem putarem descendisse auctore per textum in c. accusatus. §. eum vero. de heret. libro 6. ubi narratiue dicitur formaliter hæreticum simpliciter vel generaliter abiurasse: ex quo loco patet auctorem collegisse suspectos de hæresi leuiter, non debere detestari seu abiurare omnem hæresim, sed solum eam, aut eas de quibus leuiter habentur suspecti.

Ceterū, ut in hac re, quæ non est leuis momenti, quid fieri debeat indicemus: dico, primum in abiuratione de leui omitti posse securē clausulam illā generalē detestationis, & anathematizationis de omni hæresi, quia etiā si apponeretur, nihil operaretur, cū is qui abiurat de leui siue incidat iterum in hæresim abiuratum siue in alia, non censeatur relapsus: nihilominus tamen posset apponi, siue in principio post universalem protestationē, siue post abiuratas particulares hæreses, sic: Et postremo abiuro omnem hæresim extollentem se contra dictam sanctam Romanam, & Apostolicam Ecclesiam.

Hæc dū scribo Romæ, anno Dñi MDLXXVIII. die 12. mensis Octobris, cōsulens in sacrosancto vniuersalis Romanæ Inquisitionis officio formulas abiurationis de leui, inueni hæc generalē detestationē omitti quandoq; solitam, quandoque vero apponi. placebat Petro Dufinæ assessori sanctæ Romanæ Inquisitionis, ut semper apponeretur: quod mihi etiā

A magnopere probatur, & ita obseruatur hodie Romæ, ut eodē die mihi asseruit Frater Thomas Zolbius Sacrosanctæ generalis Romanæ Inquisitionis Commissarius, atque hoc etiam velle videtur Iacobus Simancas de catho. instr. tit. 1. nu. 12. & titu. 57. nu. 7. dum ait, omnibus abiurandi formulis contineri, ut qui reuertitur ad Ecclesiam, omnes hæreses abiuret, & valde videtur rationi consentaneū, ut is qui quocunq; modo fidem visus est offendere, & protestetur se tenere omnem illam fidem, quam profitetur Sancta Romana Ecclesia, & detestetur omnem hæresim aduersus eam fidem se extollentē.

In abiuratione vero de vehementi nulla dubitatio est, quin prædicta generalis detestationis clausula apponi debeat post præmissam protestationem: idque siue fiat ante particularem hæresim in processu delinquentis contentarum detestationem sic: Et consequenter abiuro, abnego, & reuoco omnem hæresim extollentem se aduersus sanctam Romanam Ecclesiam: siue post abiuratas particulares hæreses, sic: Et postremo abiuro omnem hæresim, &c. ut indicat faciendum Locutus in fine operis iudicialis, in forma abiurationis suspecti vehementer: nam cum abiuratur de vehementi, necessaria est hæc clausula propter relapsus delinquentis, ne si illi relabantur in aliam hæresim ab ea quam in particulari abiurauerunt, teneantur se hac exceptione, dicentes, se non incidisse in hæresim abiuratā sed in aliam quam non abiurauerunt: quod est diligenter obseruandum.

Neque EymERICUS contrarium sentit, quamuis in forma abiurationis de vehementi, clausulam detestationis generalem non apposuerit, cum ipse paulo post in septimo modo finiendi processum fidei, nu. me. 148. vers. aduertendum hic tamen, nominatim docuerit, suspectos de hæresi vehementer, debere generaliter omnem hæresim abiurare, quod ipsum ibidem iterum adnotauit numero 186. vers. Dicatur, omnem hæresim, si abiurauit ut suspectus vehementer. Hæc volui paulo fustius fortassis adnotare: quoniam sepe vidi apud doctos hæc sollicitate queri.

Ad id autem quod quæsitū est; an in abiurationis formula, qua dicitur Sacrosanctum tribunal sanctæ Romanæ, & generalis Inquisitionis, videlicet: quos errores, & hæreses, simul cum omni alio errore, & hæresi contraria sanctæ matri Ecclesiæ catholice, & Apostolicæ Romanæ, abiuro, & detestor: an inquam in hac abiurationis formula verba illa, error, & hæresis, accipiantur pro eodem, nēpe pro assertionē seu propositionē hæreticā, iuxta ea quæ diximus supra par. secunda, super quæstio. tertia, breuiter respondemus, nomine erroris eo loco nō modo hæreticam, verum etiam quamlibet aliā propositionem in fide peccantem esse intelligendā, scilicet propositionem erroneam, sapiētem hæresim, piarum aurium offensiuam, temerariam, scandalosam, blasphemam, schismaticam, seditionosam, & alias similes: is enim qui abiurat non modo hæreses, sed etiam quidquid suspicionem hæresis cōtinet, detestari debet. Rursus quia si pro eodem sumerentur, inutilis, & vana esset repetitio: quare nomine erroris latiori significatione id accipiendū est, quod proxime dixi-

In abiuratione de vehementi generalis omnium hæresum sit detestatio.

diximus; & valde prudenter in abiurationis formula ea d. l. i. apponitur. Ex quo efficitur, vt si is qui abiurauit, post abiurationem incidat in aliquā speciem huius propositionum proximè dictarum, etiam virtute abiurationis, et obligationis, grauius puniri possit. argumen. ca. accusatus. in principio. de haret. lib. 6.

Qui debeant
abiurare.

His ita positis, videamus iam quis debeat abiurare: ac respondeo in vniuersum omnes qui ab heresi reuertuntur: item omnes de heresi suspectos abiurare debere vel canonicè se purgare: quoniam iura de abiuratione loquentia generaliter loquuntur, ac proinde generaliter intelligi debent. l. 1. §. generali ter. ff. de legat. pr. est. an. & per consequens oēs predictos comprehendunt. itaq; ab hac abiuratione faciendā nullus in fidem delinquens, & ad eam reuertens, etiam aliàs privilegiatus, vel in quacunq; dignitate constitutus excusabitur, nisi per purgationē aut torturam indicia, & suspiciones purgauerit, vt supra monuimus: quod probat apertissime conciliū Tholosanum, quod paulo post citabo.

Quis etate
possit homi-
n. s. abiurare.

Sed qua etate fieri debeat abiuratio, a paucis (quos ego viderim) differitur: ideoque hoc erit obiter indicandum. Primum qui tenet cum glossa in cap. 1. verbo grauiusculis. Extra de delictis puerorum. de iure canonico post septem annos, homines esse doli capaces, etiam fortassis assererent ea etate compelli posse ad abiurationem. idem diceret multo magis qui iure ciuili aiunt capacem doli esse masculum in decimo anno cum dimidio, & feminā in nono cum dimidio, vt tradit glo. in l. impuberem. ff. de furtis. & l. 1. c. de donatio. & in l. pupillum. ff. de reg. iur. & in §. pupillus. verbo, proximus. institui. de inutilibus stipulatio.

Sed iudicio meo, quamuis in ceteris delictis hæc recipi possint, in crimine heresis non crederem habere locum, cum crimen heresis mente concipiatur, nec cum sit spirituale tam facile appareat esse crimen, quam furta, homicidia, rapinae, & similia scelera: ideoque grauiusculum, & durissimum mihi videtur hæc etate quemquam ad abiurationem compellere, cum vix in eam etatem crimen heresis cadere possit: quod si tale quid quandoque contingeret, plurimum spectanda esset pueri puellæque conditio, & quid in ea etate de dogmatibus fidei scire teneatur vel presumatur. Sunt enim nonnunquam multi hæc etate adeo acris ingenij, & iudicij, vt ratio naturā facile vincere videatur, nec qui intra pupillarem etatem abiuraret, publice id facere deberet, vt admonuit Simancas de catho. instit. tit. 1. nu. 24.

Decretum cō-
cilij Tholosa-
ni, & Biterren-
sis de etate
qua fieri pos-
sit abiuratio.

Sed hæc difficultas olim iam proposita, & diffinita mihi videtur in concilio Tholosano anno Domini MCCXXIX. in hæreticos celebrato, vbi cap. 11. ita scriptum est: Vniuersi tam mares quam femine, masculi a decimo quarto anno, & supra, femine a duodecimo abiurent omnem heresim extollentem se aduersus sanctam, & catholicam Romanam Ecclesiam, & fidem orthodoxam, quibuscunq; nominibus censetur. hæc ibi. Idē paucis post annis cauit Concilium Biterrense c. 3. 1. his verbis: Præterea vniuersos tam mares quam feminas, masculos a quatuordecim, feminas a duodecim annos, & supra, faciatis abiurare om-

nem heresim, & iurare quod fidem seruēt, & defendent catholicam. hæc ibi. Quæ sententia turissimè mihi plane videtur, cum tot prælatorum doctissimorum fuerit iudicio comprobata. Si quis ergo infra hæc etatem in fide deliquerit, alijs penis erit coerendus, non autē ad abiurationem compellendus, vt ex his verbis colligitur: & hoc tutius esse credo.

Instructio tamen quedam Valladolitana facta anno Domini MCCCCLXXXVIII. c. 12. indicare videtur, ante hæc etatem posse pueros abiurare si doli capaces fuerint, non tamen publice, in hæc verba a nobis latine reddita: Item constituerunt, vt minores etate discretionis tam masculi, quam femine, nō teneantur publicè abiurare, nisi post dictos annos discretionis: qui est annus duodecimus in femina, & quartusdecimus in masculo: atque ita intelligatur statutum ordinationum Hispalensium, quod de hoc disponit: cumq; prædictos annos excesserint, abiurent quod deliquerint dum essent in minori etate constituti, si fuerint doli capaces. hæc tenus ibi.

Sanè mea hæc est sententia, grauiusculam esse abiurationis penitentiam, propter pœnas, ad quas se obligant, qui abiurant, & propterea in hæc etate nō facile esse imponendam abiurationem, nisi de malitia pueri ac ceteris que solent delictum comitari in hac causa, velut de errore intellectus, & notitia contrarie veritatis constaret.

Sed vbi admiserimus in pupillari etate cogi pueros posse ad abiurationem, abiurabunt ne vt vehementer suspecti, aut vt hæretici formales, aut tantum de leuè Grauis est hæc difficultas, & maturè indiget consideratione; & cum prematura etas plurimum in causa heresis delicti detrahatur, vt dixi supra par. 1. super l. si quis. C. ne sanct. baptif. itere. §. si tamen criminis fortassis nō ineptè quis diceret de leui tantum iniungendam esse abiurationem: nā fragilis etas, iudicium inconstans, rationabilis ignorantia credendorum, & alie circumstantie multum detrahunt delictis puerorum, & plurimum etiam minuant heresis suspiciones.

At si de heresi formali constaret, nec excusarent que proximè diximus, abiuratio de formali hæc res esset faciendā.

Iam vt constat eum qui abiurauit, qualiter abiurauit, publicum fieri debet de abiuratione instrumentum: quod sepius inculcat Emericus in his tribus modis, quibus de abiuratione differit: id quod luculenter cauit olim Concilium Narbonense. c. 6. in his verbis: Omnes vero faciatis culpas suas, clero, & populo conuocatis, publicè confiteri, & abiurare, atque iurare prout in mandatis Apostolicis, & in statutis Domini Romani plenius continentur: nisi vbi culpa leuata, & scandali enormitas, & rigori etiam huic quicquam ostenderent detrahendum: & de singulis fiant publica instrumenta cōtinentia culpas, abiurationes, promissiones, & penitentias eorundem, ne vltius perire possit, vel latere veritas diu celata; nunc autem Domino tam mirabiliter, quam misericorditer reuelata. hæc tenus ibi.

Postremo, vt nihil in hac abiurationis causa desideres, videamus an qui abiurat, debeat se subscribere.

heret. & sine qua diximus paulo antea cum agere
mus de origine abiurationis, subscribendum esse, pro
hæret. videtur Syluester in sum. verbo, hæresis 1.
§. 17. nu. 19. & Ponzinibus tract. de lamijs, num.
89. de abiuratione constare debere per scripturam
autem: quod est verum, sed nihil de subscriptione di-
cunt, ut quidam falso eos citantes asserunt. Petrus
Godofredus in l. 2. C. de hæret. §. hæreticorum autē
vocabulo. & Campegius apud Zanchinum cap. 20.
vers. abiuratio. subscriptionem non esse de essen-
tia abiurationis autumant, & satis esse aiunt, ut
de eo actū constet per testes, & publicam scripturā,
præsertim cum non omnes aut scribere possunt, aut
sciunt, id quod ex longa huius tribunalis consuetudi-
ne Campegius dixit comprobari.

Verumtamen in hac re hoc videtur penitus obser-
uandum, si scribere sciat reus, abiurationi a se factæ
addere subscriptionem debet; quod si nesciat, aut nō
potest scribere, tunc Inquisitor, & notarius se sub-
scribent. & hoc est tutissimum, & Inquisitoribus
Hispania præscriptum per Madrilianam instructio-
nem anno MDLXI. c. 42. in hæc verba: Abiuratio,
quam rei fecerint, apponatur in fine sententiæ,
& pronuntiationis illius, cui, si sciunt rei scribere,
subscribent, appositus nominibus suis: sed si ne-
sciant, tunc vnus ex Inquisitoribus, & notarius
subscribent. hæc ibi. idem cautum est per eandem
instructioem c. 46. in fine.

Quoniam vero si abiuratio fiat in loco publico,
tunc reus non potest ei subscribere: curabunt Inqui-
sitores, ut vel ante, vel sequenti die in suo adiuto-
rio, rei subscriptiones suas apponant eo modo, quo
dictum est.

Id etiam erat hic dicendum, an abiuratio ante sen-
tentiam, vel post eam fieri debeat, de quo agā paulo
post super quinto modo processum fidei terminandi.
atque ex his, nisi fallor, manebit illustrissima Eyme-
rici doctrina in his modis abiurandi.

Et factō sermone in Missa, &c. Inquisitor di-
cet publice quomodo ille ibi positus est habitus
subpectus, &c.] Sed hoc hodie vsus non obseruat;
neque est necessarium, cum antequam sententia pro-
nuntietur in reum, publice legatur totius causæ sum-
ma, & explicentur delicta, ob quæ Inquisitores pro-
cesserunt contra eum. itaque hac molestia se poterit
Inquisitor absq; vilo periculo liberare.

In vetusto tamen illo codice, cuius nobis copiam
fecit Illustrissimus Cardinalis Sirletus in fine, hæc
praxis, quam hic tradit Eymericus, præscribitur, nā
ita iubet dicere Inquisitorem: Magnifici domini
rectores, nobiles, & generosi, iste qui est hic in
alto positus, incidit in hæreses, contra quas est vo-
bis prædicatum, & illas tenuit, & circa illas mul-
tum offendit. & mox iubet notario, ut legat.

Paratus, &c. subire omnem penitentiā, &c.]
Hæc est solennis obligatio, quam præstat reus cu
abiurat, quæ quid contineat, & quid in ea sit obser-
uandum, dixi plene supra hæc 3. parte num. 18. vbi
videas quæ ad hunc locum spectant.

Forma ferendi sententiam, seu iniungendi
penitentiam, &c.] In toto ordine iudiciario post
perfectum iam, & completum processum, & post
causam debito iuris ordine seruato terminatam, duo

A postremo loco requiruntur, sententia diffinitiva, &
executio sententiæ, seu rei iudicata: in quibus quis
ordo in hac hæresis causa obseruandus sit, breuiter
est hoc loco dicendum. trademus vero more nostro
receptiora, & securiora.

Ergo postquam in crimine hæresis diligens sa-
ctæ fuerit inquisitio, & examinatio, & data suæ de-
fensionis delato, inquisitor cū Episcopo, vel eius vi-
cario, ac cōsilio peritorum de sententiā deliberabūt:
ut si reus innocēs fuerit repertus, absoluat; cōtra
vero damnetur, vbi vel confessus, vel conuictus le-
gitime reperitur. Godissaluis tract. de heret. q. 15.
nu. 1. Simacas de catho. inst. tit. 60. num. 2. & alij.

B Ac qua ratione absolutoria sententiā, sit profe-
renda, paulo antea docuit Eymericus, & nos cū eo
in primo modo processum fidei terminandi, & ideo
de condemnatoria nunc est agendum.

Rursus, cum decretum fuerit quo die, & qua ho-
ra, & quo loco pronuntianda sententiā sit, citandus
est reus, ac vocandus, ut personaliter sententiam
audiat, & cepturus debitam pro delictis penā. Con-
dissaluis tract. de heret. q. 15. nu. 1. Ludouicus Car-
verius tract. de heret. nu. 128. & hæc praxis com-
muniter obseruatur, nec ab ea est vilo pacto receden-
dum. Iulius Clarus in pract. crim. q. 21. vers. sed hic
quaro. textus in clem. sepe. de verb. signifi. circa fi-
nem, ibi: Sententiā vero dilinitiuam (citatis ad
id licet non peremptorie partibus,) &c. profer-
rat. Ac de hac citatione vide plene per glo. in ver-
bo, non obstantibus. in extrauagan. rem nō nouam.
tit. de dolo, & contu. inter communes.

C Nec valeret citatio si diceretur reo, ut ad audiē-
dam iudicis voluntatem ueniat; sed dicere oportet,
ut veniat ad audiendam sententiam. glo. in ca. cum
contumacia. de heret. lib. 6. verbo respondeat. gl. in
d. clem. sepe. verbo, ad id. Bernardus Comensis in
lucerna verbo, sententiā. §. 10. adde Conradum Bru-
num lib. 4. de heret. c. 10.

Neque hæc citatio omitti debet, alias sententiā
non consideret. quam sententiā stando, non sedē
do reus audire debet nudo capite.

Ad hæc, sententiā condemnatoria proferenda nō
est per Inquisitorē nisi præseente ordinario, vel eius
vicario. clem. 1. §. propter quod. vers. duro tamen
de heret. nisi vnus alteri commiserit vices suas,
vel adesse non potuerit, vel legitime expectatus nō
venerit intra terminum, d. clem. 1. de heret. tra-
dit Eymericus 3. parte quæst. 49. sed consultius e-
rit, ut semper vel ordinarius (præsertim cum pu-
blice ferenda est sententiā) vel eius vicarius adsint;
vocandi quoque sunt consultores, de quorum consi-
lio ad sententiā ventum est, quamuis sine ipsis fer-
ri possit.

Præerea in scriptis ferri debet, & recitari; ne
deinceps ex defectu scripturæ contingeret occultari
veritatē semel prolatam, & in iudicio definitam
ut optime docuit glossa. in d. clem. sepe. de verbor.
signifi. verbo, in scriptis. cui sententiæ, ut ibidem do-
cet glossa, non aduersatur textus eius clementine. l.
1. C. de sentent. ex breuiloquo recitan. Syluester in
sum. verbo, sententiā. quæst. 4. vers. tertium. quod
etiā nominatim in hac causa videtur sanciuisse Cō-
cilium Narbonense, ca. 6. quod retuli paulo ante in
hoc

Inferenda sen-
tentiā contra
reos huius
criminis quis
ordo seruan-
dus.

Citandus reus
ad audiendā
sententiā.

Sententiā cō-
demnatoria
præseente Epi-
scopo profe-
renda.

In scriptis p-
ferenda sen-
tentiā.

hoc eodem commentario. §. iam vt constat. & ita nominatim faciendum docet in hac causa, quocumque modo in delicto fuerit processum, Conradus Brunus lib. 4. de heret. c. 10.

Inquisitores per alios possunt pronuntiare sententias.

Et quamquam in alijs causis index ipse, non alius sententiam pronuntiare debeat, Inquisitores tamen hereticæ prauitatis per alios possunt eas recitare. c. vt commissi. in principio. de heret. lib. 6. vbi notant Joannes And. Dominicus, & alij. tradit Conradus Brunus lib. 4. de heret. c. 10. & Ioannes Roias in singularibus fidei, singula. 94. in prin. Nam Inquisitores sicut Episcopi sententias possunt per alios recitare, vt dicit Gemianus in cap. vlt. de re iud. & Bernardus in Lucerna verbo, sententia. §. 9. idem verbo, Inquisitor. §. 28.

De die profrendenda sententia.

Iam sententiæ reorum de die, non de nocte profrendi debent. Panormitanus in c. consiluit. de officio delegati. & ibi Felynus: fieri tamen potest quandoque, vt ob multitudinem reorum, & prolixitatem processuum, & delictorum, non possunt comode aliquorum sententiæ interdum in hoc crimine pronuntiar, presertim quo tempore ad actionem fidei publicam plures rei simul produciuntur, quo casu quâuis de nocte nonnullorum sententiæ proferantur, non ideo reddentur vane, aut nullæ: melius tamen erit, & securius propter alia pericula, quæ ob tenebras interuenire possunt, interdum omnia absolueri.

Qualiter ordinanda sunt condemnatoria.

Postremo, sententia condemnatoria ita formabitur, vt in ea primum qualitas hæresum, & errorum a reo assertorum declaratur: inde diligens criminum, inuestigatio, citationes, admonitiones, confessiones, probationes legitime, inducunt ad penitendum competentes data, obduratus in erroribus reorum animus, & reliqua quæ ad iustum processum faciendum, attinent, enumerentur; tandem pro qualitate criminis secundum leges, & regulas in hoc crimine obseruandas subiungatur ipsa sententia dispositio. Conradus Brunus lib. 4. de heret. c. 10. Simancas de catho. instit. tit. 60. nu. 2.

Cetera vero, quæ ad particulares quorundam reorum sententias spectant, veluti impenitentium, & relapsorum, paulo post suis locis dicam: hic enim in genere tantum ostendimus, quæ in pronuntiandis sententijs sint obseruanda. & multa consulo omisimus, quæ vel in hoc crimine locum non habent, vel facilia sunt, & cuique vel mediocriter erudito, nota.

Si eodem sententia qualiter executioni mandanda.

Sed iam alterum susceptæ disputationis, caput abfoluamus, videlicet, de sententiæ pronuntiatione, in quo hæc summa est: Si rei contra quos sententia lata est, relapsi fuerint, aut impenitentes, curie seculari relinquuntur, nec in his vlla amplius sunt Inquisitorum partes, sed illi per iudices seculares statim debent vltimo affici supplicio, vt alibi fusius dictum est.

Admonitio Inquisitorum ad penitentes.

Quod si penitentes, & reconciliati fuerint, & in publicum spectaculum producti eo die, quo sunt in eos sunt prolata, ad solitos sancti officij carceres reducendi sunt, & die sequenti producantur in adiutorio Inquisitorum, & admonentur eorum quæ per sententias fuerint illis iniuncta, & quàm graues penas sint habituri, nisi humiliter iniunctas penitentias adimpleant: quibus peractis, nunquamque mittentur ad locum, quem ei per sententiam assignauerunt.

A Illos vero, quos ad penas trivremium condemnauerunt, ad carceres iudicium secularium transfundendos curabunt. in his denique quisque laudabile sue Inquisitionis consuetudinem obseruabit, quamuis superiora tuta sint, & quæ facile possint, aut debeant in hoc iudicio obseruari.

d Per modum qui sequitur condemnamus, & penitentiamus, seu potius penitentiamus. Penitentiamus dicit, non punimus, quonia quæ redeunt tibus imponuntur penitentia, non sunt proprie penas, sed salutare medicina, & penitentia quidē eius dicitur. B qui leuiter abiurauit, arbitrio Inquisitoris imponitur, iuxta personarum, & delicti qualitatem; in quo hoc est obseruandum, quod hic indicat Emericus, videlicet contraria eorum quæ commiserunt, reis iniungatur: quod etiam plenius explicui supra in hoc 3. par. commentario. 7. nu. 18. §. & dicitur eis sic; traditurque singulariter Zachimus tract. de heret. c. 20. vbi valde prudenter docet quomodo sint imponende penitentiales pænæ iuxta personarum, & delictorum qualitatem.

De quinto modo terminandi processum fidei per abiurationem de rebus vehementi.



Vintusmodus processum fidei finit, & terminandi est, quando delatus de hæresi, processum meritis diligenter discussis cum bono consilio in iure peritorum, reperitur suspectus de hæresi vehementer: & hoc est quâdo delatus de hæretica prauitate, non reperitur legitime deprehensus, nec confessione propria, nec facti euidencia, nec testium productione legitima, sed sunt magna, & graui probata indicia contra eum, & talia per consilium iudicata, quæ illi reddunt suspectum vehementer de predicta hæretica prauitate.

D Circa istum talis practica est seruanda. Talis namque debet, vt suspectus vehementer de tali hæresi, abiurare illam hæreticam prauitatem, quod si postmodum relabatur, per na relapsus de bita puniatur: hoc est, quod tradatur brachio seculari vltimo supplicio feriendus, iuxta c. Accusatus. in prin. de heret. lib. 6. t. t. abiurabit publice, vel secrete, secundum quod suspectus est habitus publice, vel secrete, & apud plures, vel pauciores, & graues, vel leues, vt dictum est statim de illo, qui est suspectus leuiter de hæresi, & habet vt talis hæresim abiurare.

E Modus autem disponendi ad abiurationem talis erit.

Forma disponendi ad hæresim abiurandam eum, qui est suspectus de hæresi vehementer.

Si enim determinatum est per consilium, quod delatus ille debeat in cathedrali, vel alia solenni ecclesia publice abiurare, per aliquot dies